

פתרון בחינת הבגרות בגיאוגרפיה

2 יחידות לימוד כחלק של בחינה מפוצלת ב- 5

יחידות לימוד

הפיתוח והתכנון המרחבי

קיץ 2013

מספרי השאלון: 575,057204

מוגש על ידי:

אילנית גולדשטיין ועדי פז

מורים לגאוגרפיה ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

הפיתוח והתכנון המרחבי

בשאלון זה שבע שאלות, ומהן הנבחרים נדרשו לענות על ארבע שאלות בלבד.

שאלה 2- תחבורה ימית

סעיף א'

מושגים:

- "עורף כלכלי" (היטרלנד) – זהו כל השטח שנמצא סביב הנמל המקיים קשרי מסחר עם הנמל.
- "חזית" (פורלנד) – זהו כל האזור מחוץ למדינה איתו הנמל מקיים קשרי מסחר. ה"עורף הכלכלי" של נמל שנגהי כולל את כל מזרח סין, אזור הערים הגדולות בנהר צ'ינג-גינג. ה"עורף הכלכלי" של נמל לוס אנג'לס כולל את כל דרום מערב ארצות-הברית.

סעיף ב'

שלושה יתרונות של נמל שנגהי:

- (1) מפרץ טבעי.
- (2) נתיב שיט, תעלות שיט של נהר הצינג-גינג המגיע עד לנמל.
- (3) ממוקם במרכז סין, בקרבה לריכוזי אוכלוסייה גדולים.

סעיף ג'

מגמת השינוי בנפח הסחורות בנמל שנגהי:

- (1) מ-2010 עד 2011 חל גידול משמעותי בנפח הסחורות בנמל שנגהי.
- (2) מ-2010 עד 2011 חלה מגמת ירידה קלה בנפח הסחורות בנמל לוס-אנג'לס.

שני הסברים למגמת העלייה בנמל שנגהי:

- (1) תהליכי גלובליזציה – סין היא מרכז התעשייה העולמי, בסין חל גידול משמעותי במספר החברות הרב-לאומיות וכתוצאה מכך עלייה משמעותית בייצוא מסין.
- (2) גידול אוכלוסייה ועלייה ברמת החיים בסין הגוררת עלייה בייבוא וייצוא וכתוצאה מכך גידול בנפח הסחורות בנמל.

שאלה 3- מודל התמורה הדמוגרפית

סעיף א'

- הטענה כי "ראו בגידול האוכלוסייה בעיה" מתאימה לסוף שלב 2, תחילת שלב 3 במודל התמורה הדמוגרפית.
- הטענה כי צעירים הם משאב חסר מתאימה לסוף שלב 3, תחילת שלב 4 במודל התמורה הדמוגרפית.

נימוקים: סוף שלב 2, תחילת שלב 3 מתאפיין בקצב ריבוי טבעי גבוה בו שיעור הילודה גבוה משיעור התמותה וכתוצאה מכך קצב הריבוי הטבעי הגבוה עלול לגרום להתפוצצות אוכלוסין במרחב כפרי ועירוני.

סוף שלב 3, תחילת שלב 4 מתאפיין בקצב ריבוי טבעי נמוך העלול ליצור מחסור באוכלוסיית צעירים, באוכלוסייה המפרנסת.

סעיף ב'

צעירים הם משאב חסר במדינות מפותחות.

שתי דרכים אפשריות עם מחסור בצעירים:

- 1) מדיניות עידוד ילודה.
- 2) עידוד הגירה שיוביל לכניסה של עובדים זרים.

סעיף ג'

גידול אוכלוסייה מהווה בעיה במדינות תת-מפותחות.

שתי דרכים בהן ניתן להתמודד עם בעיה זו:

- 1) גישה ישירה לצמצום ילודה הכוללת חקיקת חוקים המעודדים צמצום ילודה, לדוגמה: הגבלת גיל הנישואים, חוק חינוך חובה.
- 2) גישה עקיפה לצמצום ילודה הכוללת חינוך, הקמת מרכזים לפיתוח תעסוקה בקרב נשים, העלאת מודעות לתכנון משפחה, העלאת מעמד האישה וכתוצאה מכך צמצום ילודה.

שאלה 4- יישובים כפריים ויישובים עירוניים

סעיף א'

מגמות שינוי בגרפים:

- א) אוכלוסייה עירונית במדינות מפותחות – מ-1950 עד 2050 ניכרת מגמת עלייה מתונה במספר התושבים בערים בעולם המפותח.
- ב) כפריים במדינות מפותחות – מ-1950 ועד 2050 ניכרת מגמת ירידה במספר התושבים במרחב הכפרי בעולם המפותח.
- ג) עירוניים במדינות המפותחות פחות – מ-1950 ועד 2050 ניכרת מגמת עלייה חדה במספר התושבים בערים במדינות המפותחות פחות.
- ד) כפריים במדינות המפותחות פחות – מ-1950 עד 2020 ניכרת מגמת עלייה במספר התושבים במרחב הכפרי במדינות מפותחות פחות. מ-2020 עד 2050 ניכרת מגמת ירידה במספר התושבים במרחב הכפרי במדינות המפותחות פחות.

סעיף ב'

השפעת השינוי במספר תושבי הערים במדינות המפותחות פחות על המדרג העירוני: במדינות אלה מתרחש תהליך עיור מואץ. רוב תהליך העיור מתרחש לעיר אחת גדולה ומרכזית, כתוצאה מכך נוצר מדרג לא מאוזן, מדרג עיר ראשה. במדינות אלה אין את היכולת הכלכלית לפתח ערים נוספות ולכן רוב תהליך העיור מתרחש בעיר אחת.

סעיף ג'

שלוש תמורות במרחב הכפרי בעולם המפותח:

- 1) שינוי בתעסוקה – אחוז המועסקים בחקלאות יורד, רוב התעסוקה מתבססת על יוממות, השכרת שטחים לשירותים שונים ותיירות כפרית.
- 2) שינוי במבנה הפיזי – שטחי החקלאות, השטחים הירוקים הולכים ומצטמצמים. הבנייה הולכת לצפופה יותר ורוויה יותר.
- 3) שינוי בתשתיות – המרחב הכפרי המשרת בעיקר אוכלוסייה צעירה שעברה תהליך פרוור מתאפיין בפיתוח מערכת תחבורה ופיתוח תשתיות נוספות על חשבון שטחים ירוקים.
- 4) שינוי באוכלוסייה – אוכלוסיית המרחב הכפרי מתאפיינת בעיקר במשפחות צעירות ממעמד בינוני-גבוה שעברה תהליכי פרוור.

שאלה 5- גלעין ושוליים באיחוד האירופי

סעיף א'

מיון המדינות בטבלה על פי רמתן החברתית-כלכלית:

מדינות הגלעין הן: גרמניה, בריטניה ופורטוגל.

מדינות השוליים הן: בולגריה ורומניה.

שני מדדים על פיהן נקבע הדירוג:

- 1) תמ"ג לנפש – ככל שהתמ"ג לנפש גבוה יותר זה מעיד על עוצמה כלכלית גבוהה יותר, פיתוח כלכלי גבוה יותר המאפיין את מדינות הגלעין, ולהיפך.
- 2) שיעור המשתמשים באינטרנט – ככל ששיעור המשתמשים באינטרנט גבוה יותר, זה מעיד על רמת פיתוח גבוהה יותר, פעילות כלכלית רחבה, קשרי גומלין רחבים המאפיינים את מדינות הגלעין, ולהיפך.

סעיף ב'

מדינות השוליים, שני יתרונות להשתייכותן לאיחוד האירופי:

- 1) נהנות מיתרון הגודל. השוק האירופי המשותף מאפשר כלכלה משותפת, שיתוף פעולה המעצים את הפעילות הכלכלית של כל החברות בארגון.
- 2) המדינות החברות בארגון נהנות מאפשרויות תעסוקה בכל אחת מהמדינות החברות וכתוצאה מכך מדינות השוליים החדשות נהנות מהאפשרות לעבוד במדינות מפותחות

יותר עם היצע תעסוקה גבוה יותר. עובדה זו מצמצמת בעיות אבטלה במדינות השוליים באיחוד האירופי.

מדינות השוליים, שני חסרונות להשתייכותן לאיחוד האירופי:

- 1) עליית מחירים – יצירת המטבע המשותף גרמה לעליית מחירים ולעומת זאת ההכנסה לנפש לא גדלה.
- 2) הסכמי סחר מורכבים שפתחו את השוק לתחרות חופשית והקשו על כלכלת המדינות.
- 3) בריחה של צעירים למדינות הגלעין באיחוד האירופי.

שאלה 6- חקלאות

סעיף א'

תמונה אחת – חרישת השדה באמצעות טרקטור.

תמונה שתיים - מטוס ריסוס.

תמונה שלוש – חממות.

תמונה ארבע – השקיית שדה באמצעות השקיה יעילה.

השיטות הללו מייצגות חקלאות מתוחכמת, מפותחת שמתבצעת בעיקר במדינות המפותחות.

סעיף ב'

מטוס ריסוס עלול לגרום לזיהום הקרקע ומי התהום.

חממות עלולות לגרום לזיהום הקרקע ויצירת פסולת כתוצאה מפלסטיק.

סעיף ג'

חקלאות בת קיימא היא חקלאות מודרנית שבה נעשה פיתוח חקלאי תוך התחשבות בערכי טבע ונוף למען דורות הבאים. חקלאות זו מצמצמת פגיעה בסביבה. שיטת גידול המקובלת בחקלאות בת קיימא היא הדברה ביולוגית וחקלאות אורגנית.

שאלה 7- אנרגיה

סעיף א'

בנורווגיה צורכים מעט כי משתמשים שם במקורות אנרגיה אחרים.

ניגריה מדינה מתפתחת. בניגריה הצריכה הפנימית נמוכה, צורכים מעט נפט כי זו מדינה ענייה שאין לה כמעט תעשיות שמשמשות בנפט ובנוסף, רמת צריכת החשמל, רמת התחבורה נמוכה.

סעיף ב'

שני הסברים לעלייה בביקוש מקורות אנרגיה בעולם:

(1) הסבר ראשון - עלייה באוכלוסיית העולם.

(2) הסבר שני – עלייה ברמת החיים.

סעיף ג'

בנייה תואמת אקלים היא בנייה שבה מפעילים מקורות חימום/קירור כמו תנור/מזגן באופן מועט יותר ולכן משתמשים בפחות אנרגיה.